

EKONOMİNİN BAROMETRESİ BORSA VE MANÜPİLASYON

Arş.Gör. Şevket Sayılğan
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
İletişim Fakültesi

Giriş

Günümüz toplumları incelendiğinde siyasi ve ekonomik açıdan kompleks yapılar halinde karşımıza çıktıkları görülecektir. Bu yapılar çarkların birbirlerinin içine geçtiği gibi birbirlerini tamamlayan ve birbirlerinden etkilenen bir özellik taşır. Devlet yapısı ilk olduğu ve bugünkü haline geldiği şekle kadar siyasetin öncelikli , vazgeçilmez bir yeri vardı. Daha açık bir ifade ile insanlar topluluk halinde yaşamaya başladıkları dönemlerden itibaren oluşturdukları kabile, klan, site, şehir devlet, prenslik, krallık, imparatorluk gibi oluşumlarda öncelik hep siyasette olmuştur. Tabiki belirttiğimiz siyaset günümüz demokratik anlamdaki siyaset değildir. Ancak kurumların varlıkları siyasi otoriteye ve bu otoritenin kararları ile direk ilişkilidir. Karar alma mekanizmasında insan faktörünün değeri yok denecek kadar azdır. Ayrıca tüketim biçiminde ekonomik kavramların oluşması için müsait değildir. Böylesi bir yapılaşmada doğaldır ki siyaset ekonominin önünde bir değere sahiptir.

Toplumsal gelişme yaşandıkça, üretim kavramı ve faktörleri farklılaştıkça ekonomi yavaş yavaş toplum hayatında siyasetin sahip olduğu değere ulaşmaya başlamıştır. Demokrasi kavramının oluşup gelişmesi beraberinde bireyin haklarının önem kazanmasına, kendi geleceği ile ilgili kararlarda direkt etken olmaya başlamasına neden olmuştur. Ayrıca bireylerin tüketim alışkanlıkları da değişmeye başlamış sonucunda da bugünkü sonsuz üretim

ve sonsuz tüketim anlayışı egemen olmuştur. İşte bu aşamadan itibaren (Sanayi Devrimi) günümüze kadar yaşanan dönemlerle birlikte ekonominin toplum hayatındaki yeri artık siyasetinde önüne geçmiştir. Bu söz çok iddialı gözükse bile bugün yapılan siyaset bile ekonomik içerikli ve ekonomi yönetimi üzerine olmaktadır. İşte böylesine önem kazanan ve siyasetin içeriğini değiştiren ekonominin değerlendirilmesi ayrıca günümüzdeki kompleks yapısı da düşünülecek olursa bir standarda ihtiyaç vardır. Bugün modern ekonomilerin en büyük izlenme yerleri borsalardır. Bu sebeple borsalar için ekonominin barometresi sıfatı kullanılmaktadır.

Yukarıda da belirttiğim gibi günümüz ekonomileri çok karmaşık yapıya sahiptirler. Bu karmaşık yapının genel durumu hakkında bilgi sahibi olunması ve gelecekle ilgili projelerin oluşturulması için genel makro dengelerin kolayca görülebileceği bir laboratuara ihtiyaç vardır, bu işlevede günümüzde borsa görmektedir. Borsanın yapısı gereği içinde firma bazından başlayarak sektör sektör özel ve kamunun durumu ortaya konabilmekte, bu verilerden de ülke ekonomisinin durumu, sorunları, ihtiyaçları rahatlıkla elde edilebilmektedir. Bütün bu veriler siyasi otoritenin de doğru karar vermesinde önemli bir kaynağı oluşturmaktadır.

İşte böylesine siyasi otoritenin karar verme aşamasında etkili olan borsaların genel sonuçlarının da sağlıklı bir şekilde kamuoyuna duyurulması büyük bir önem kazanmaktadır. Bu bilgilerin doğruluğunun bir şekilde sağlanması gerekmektedir. Burada karşımıza Bağımsız Dış Denetim kavramı çıkmaktadır. Çünkü bilgilerin doğruluğu ne ölçüde sağlanırsa verilecek kararlarda o kadar sağlıklı olacaktır. Bireysel yatırımcı içinde büyük önem taşıyan bu bilgiler bağımsız dış denetimden geçtikten sonra bir anlam ifade edecektir. Çünkü bireysel yatırımcı tasarrufunu değerlendirirken iki şeye çok dikkat eder verimlilik, güven(1). Bunların sağlanmasında gerçekten doğru yapılmış bağımsız dış denetimle sağlanır.

-Verimlilik: Toplumların kalkınması için gerekli olan en önemli kavram üretimdir. Ancak üretim için gerekli fakat kısıtlı olan sermaye ihtiyacı en büyük sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir ekonominin de bu sorun karşısında başvurabileceği en büyük kaynak tasarruflardır. Burada devreye bankacılık sektörü girmektedir. Bu ilişki karşılıklı olarak belli yükümlülükleri ve maliyetleri beraberinde getirmektedir. İşte bu sırada borsanın ekonominin sermaye ihtiyacını karşılama fonksiyonu çok daha kolay ve ucuz olacaktır. Ancak borsadaki verimlilik oranının da spekülatif düzeyde olmaması ayrıca önem kazan

maktadır. Bunun dengesinin sağlanmaması da güven ortamını etkileyecektir.

- Güven: Bir borsanın bu işlevi yerine getirebilmesi için borsa içinde yer alacak yatırımcıların güven ortamına sahip olduklarını bilmeleri büyük önem taşımaktadır. Bu güven ortamı sağlandığı ölçüdedir ki borsa gerçek işlevini yerine getirecektir. Yoksa borsa yatırımcının gözünde " kumarhane " görünümünden kurtulamayacaktır. Yukarıda belirttiğim verimlilik oranı güven ile çok yakın ilişki içindedir. Spekülatif kazanç kapısı olması kısa süreli büyük iniş ve çıkışlar yaşanması doğaldır ki gerçek anlamdaki yatırımcının borsaya gelmemesine neden olacaktır. Çünkü gerçek yatırımcı için belki de güven verimliliğinden de önce gelmektedir.

Bu iki kavram görüldüğü gibi ekonomik dengeler içinde büyük öneme sahip borsanın sağlıklı gelişimi için vazgeçilmezdir. Bu vazgeçilmez kavramlarında objektif bir değerlendirme ile kamuoyuna iletilmesi gerekmektedir. Bunu sağlayacak sistem ise bağımsız dış denetim ile mümkündür. Bu sağlanmadığı zaman borsa toplum için ekonomik sorunlar yanında sosyal sorunlarında sebebi haline gelebilir. Toplumdaki gelir dağılımına olumsuz etkisi ve enflasyonun sebeplerinden biri olması da borsanın itibarında sarsıcı etkisi olacağı şüphesizdir.

1- Bağımsız Dış Denetim

Bağımsız dış denetim şirketlerin, bankaların, iktisadi kamu kuruluşlarının kendi iç bünyelerindeki denetim organlarının dışında, genel güven duyulan bağımsız kuruluşlar tarafından denetlenmesi ve düzenlenen raporların kamuoyuna açıklanmasıdır(2). Aslında yukarıda belirtilen kurumların hepsinin kendi iç bünyelerinde denetim mekanizmaları mevcuttur. Örneğin denetçiler, müfettişler gibi. Ancak kamuoyuna ait olacak bilgiler söz konusu olduğu için belli hiyerarşi ilişkisi içinde olan kurum içi denetimin objektifliği tartışılır olacaktır. Böyle olunca da bağımsız dış denetim ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bağımsız dış denetimi yapanlarında aslında bir kamu görevi yaptıkları da açıktır. İnanırlıklarında yaptıkları işin objektifliği ile doğru orantılıdır.

Örneğin hisse senetlerinin halka arzında Sermaye Piyasası Kanunu " halka yapılacak ilanlar ve açıklamalar,gerçeğe uymayan, abartılmış veya yanıltıcı bilgiler içeremez" hükmünü taşır (md.47/a). Burada borsada işlem gören kuruluşların halkı aydınlatma ilkesi doğrultusunda yapmaları gereken ve

uymaları gereken kurallar bulunmaktadır. Kanuni zorunluluk olan izahname ve sirkülerde bulunan bilgiler dışında kitle iletişim araçlarının hepsini kullanabilmektedirler. Ancak kitle iletişim araçlarını kullanırken gerçek dışı bilgiler vererek kamuoyunu yanıltmaya yönelik davranışlar bugün için tam anlamıyla kontrol altında değildir. Gazetelere verilen ilanlar, televizyonlardaki reklamlarda kullanılan sözler çoğunlukla abartılı ve makyajlı olmaktadır. Sonucunda da yatırımcıların karar verme aşamasında yanıltıcı sonuçların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Ülkemizde halen yatırım danışmanlığının gerçek anlamda yaygınlaşmadığı gözönüne alınırsa bu tip yayınların ne kadar tehlikeli sonuçları da beraberinde getireceği açıktır. Ayrıca üzerinde durulması gereken önemli bir durumda objektif olması gereken ve kamuoyunu aydınlatıcı işleve sahip olan basının ağırlıklı isimleri de artık finans ihtiyaçlarını borsada gerçekleştirme yolunu seçmişlerdir. Böylesi bir durum da artık basının hatta holding bazında birarada bulunan Özel Televizyonların denetim işlevlerinin, kamuoyunu aydınlatma işlevlerinin sonucunu değerlendirirken bu yönden de bakmamız yanlış olmasa gerek. Çünkü günümüzde medyanın bir çoğunun kar amaçlı holdinglerin bir bölümü olarak karşımıza çıktığını görmekteyiz. Bu durum da kamu yararı ve kurumsal çıkar ikilemi ile insanları karşı karşıya getirmektedir.

Yukarıda belirttiğim görüş belki de olayın biraz karamsar bir gözle değerlendirilmiş şekli olarak algılanabilir, bu sebeple olaya bir de iyimser bir anlayışla baktığımız zaman da şunu görebiliriz; basın denetim ve kamuoyunu aydınlatma işlevini yaparken birde borsa gemisine kendisi binerse sonucunda sistemin sağlıklı işlemesi için göstereceği özen daha fazla olacaktır.

Yani kendi hisse senetlerinin işlem gördüğü bir borsaya karşı, kendi görüşüme göre medya daha duyarlı, karşılaşacağı sorunlarda da çözüm için daha gayretli olacaktır.

2- Bağımsız Dış Denetimin İşlevleri

Bağımsız dış denetimin işlevleri gözönüne alındığında karşımıza birçok kurum çıkmaktadır(3).

- Bir kamu kuruluşu denetleniyorsa , kuruluşun durumunun siyasi otoriteye ve kamuoyuna aynen yansıtılmasına yarar.

- Bankalar en önemli güven kuruluşlarıdır. Burada karşımıza mevduat sahipleri, siyasi otorite, banka hissedarları ve ulusal, uluslararası iliş

kide bulunduğu bankalar için doğru bilgilere ihtiyaç vardır.

- Devletin en önemli gelir kaynağı vergilerdir. Vergilerin doğru ta hakkuk edilmesi ile bu kaynak verimli olabilir. Bunun sağlanması ise kurumların bağımsız dış denetimden geçmiş olması ile mümkündür.

- Finans piyasasının en önemli kurumları olan bankalar kredi verecek leri müşterilerinin kredibilitesini anlamaları için bağımsız dış dene tim vazgeçilmez bir koşuldur. Çünkü verilen kredinin riski bağımsız dış denetim geçmekle azaltılmış olur.

- Uluslararası sermayenin bir ülkede yapacağı yatırımlar için öncelik le o ülkeyi tam anlamıyla tanıması gerekmektedir. Bir ülkenin bağıms ız dış denetimden geçmesine "Rating" denmektedir(4). Ayrıca ya bancı sermayenin gittiği ülkedeki ortaklık kuracağı yerli kuruluşları objektif tanıması bağımsız dış denetim ile mümkün olacaktır.

- Belki de bağımsız dış denetimin en önemli işlevini gördüğümüz bir diğer alan ise sermaye piyasası ve onun alt bölümleridir. Örneğin bir menkul kıymetin halka sunulması sırasında kamuoyu kurumun ger çek durumunu öğrenmek isteyecektir. Kararında buradan aldığı bil gilere göre verecektir.

Yukarıda belirttiğim işlevlerin hepsi gerçek anlamıyla uygulanabilir- se ekonomik sistemde o oranda verimli ve güvenli çalışacaktır. Bir sistemin sağlıksızlığı o sistem içindeki kurumların kamuoyu tarafından rahatça denet- lenebilmesi ile mümkündür. Bu denetimin sağlanmasında da bağımsız dış denetime büyük görevler düşmektedir.

Bağımsız dış denetim kuruluşları gerçekten bağımsız ise, denetlediği kurumların durumunu kurumun yöneticilerini beğensede beğenmesede açık- ca ortaya koyar. Sonucunda belli grupların çıkarları ile oynayacaktır. Ancak bağımsız dış denetim kurumları varlık nedenleri olan objektiflikleri ile yaşa- yabilirler(5). Ayrıca burada kamuoyuna da büyük görevler düşmektedir. Ön- celikle bilgilerin bağımsız dış denetimden geçmesine önem vermeleri gerek- mektedir. Çünkü bu sağlandığı ölçüde kendi çıkarlarında o oranda güvence altına alındığını bilmeleri gerekmektedir.

Bilindiği gibi bir mal alırken onun kalitesini belirleyen bir standart ararız. Örneğin bir tüketim malı alırken TSE damgası ararız, yünlü bir mal

alırken de Woolmark damgasını ararız. Bütün bunlar aslında birer denetim mekanizmalarıdır. Aynı şey finans piyasaları için ise bağımsız dış denetim kuruluşlarıdır. Bu kuruluşların en önemli silahları isimleridir. İsimlerini uzun dönemli güven ortamından sonra elde ederler ve kaybetmeleride o oranda çok kolaydır. Bu sebeple bu kuruluşların varlık nedenleri finans piyasasının güvencesi olmakla birlikte konumuz olan borsa için vazgeçilmez değerdedir.

Bağımsız dış denetimin öneminden söz ettikten sonra verilen bilgilerde de belli standartlar aranır(6).

- Kamuoyuna açıklanan bilgiler yatırımcılar için gerekli ve önemli olmalıdır. Gereksiz bilgilerle gerçekler saklanıyor olmamalıdır.

- Açıklanan bilgiler objektif, güvenilir ve yansız olması büyük önem taşımaktadır. Bu sağlanmadığı takdirde bağımsız dış denetimin bir anlamı kalmayacaktır.

- Açıklanan bilgilerde kullanılan dilin kamuoyunca anlaşılır olması da amaçta ulaşmak için ayrıca önem taşımaktadır. Kullanılan dilin teknik ağırlıklı olması ve yatırımcı tarafından anlaşılabilmesi belli çıkar çevreleri tarafından rahatlıkla kullanılabilir.

- Kamuoyuna açıklanan bilgilerin yeni tarihli ve geçerliliğini kaybetmemiş olması da ayrıca çok önemlidir. Çünkü verilen bilgiler de zaman farklılıkları sonuçlar üstünde büyük değişikliklere neden olabilir.

- Açıklanan bilgilerde tutarlılık olmalıdır. Kamuoyuna açıklanan bilgiler arasındaki çelişkiler genel sonuç üzerinde güvensizlik yaratıcı etkisi olacaktır. Bu da amaca ulaşmamıza neden olacaktır.

- Bağımsız dış denetim için kullanılacak mali tabloların aynı standartta olması ve aynı kavramların kullanılmasında büyük önem kazanmaktadır. Çünkü bu durum sağlandığı ölçüde karşılaştırma yapılabilir ve sağlıklı bilgilerle sonuca varılabilir. Kısaca "genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri" ne uygun olması gerekmektedir.

3- Kamuoyuna Açıklanan Bilgilerin Güvenilirliği

Sürekli bahsettiğimiz gibi borsa güvenilirlik üstüne kurulmuş ve hayatini buna bağlamış bir piyasadır. Bağımsız dış denetim ise bu güvenilir-

liliği sağlamaya çalışan bir kurumdur. Ancak bağımsız dış denetiminde sağlıklı sonuçlar verebilmesi için eline sağlıklı sonuçların geçmesi ile mümkündür. Bunun içinde kurum içi denetimin de etkin olması gerekmektedir. Çünkü bu sağlanmadığı takdirde ilk süzgeç olarak kabul edebileceğimiz iç denetim görevini yapmadığı için bağımsız dış denetim için de etkinliğinin azalması söz konusu olacaktır. Böylesine çift taraflı bir denetim mekanizmasının kurulması ve işlerliğinin sağlanması tabidir ki kamuoyunun güveninde arttıracaktır. Güven konusunu ayrıca şirket yöneticileri yönündende ele alacak olursak kurumlarının iç denetim organizasyonlarının doğruluğunu da bağımsız dış denetim sayesinde öğrenebileceklerdir(7). Günümüzde karşılaştığımız birçok iç denetim sonuçları itibariyle şüpheli karşılanmakta böyle durumlarda bağımsız dış denetimin önemi daha fazla hissedilmektedir.

Bağımsız dış denetim görüşlerini bildirirken karşımıza beş görüş çıkmaktadır(8).

a- Kesin görüş : Denetçinin herhangi bir şart veya kayıt ileri sürmeden mali raporların doğruluğu, uygunluğu ve yeterliliği hakkında olumlu görüş bildirmesi. Bu tür bir görüş bildirme için iç denetimin de sağlıklı yapılmış olması sonucun tam anlamıyla kontrol edilmiş olması gerekmektedir.

b-Şartlı görüş : Mevcut durumun belli şartlara ve aksaklıkların giderilmesi ile istenen seviyeye geleceğinin bildirildiği görüştür. Böyle olmasına rağmen olumlu nitelikte bir görüştür.Ancak şartlar düzeltilirse daha olumlu olacağı da belirtilmektedir.

c- Kesin olumsuz görüş : Kesin görüşün aksine mevcut durumun köktenci çözümlerle ancak düzeltilebileceğini belirtir.

d- Görüş bildirmekten kaçınma : Eldeki verilerin ve mevcut durumun çok kötü olduğu verilecek raporun da bu sebeple olumsuz olacağı için görüş bildirmekten kaçınılan bir durumdur.

e- Kısmi görüş bildirme : İnceleme sonucunda eldeki verilerden belli konuların olumlu belli konuların ise olumsuz sonuçlar içerdiği anlaşılmaktadır

4- Türkiye'de Bağımsız Dış Denetim

Bağımsız dış denetim kavramı Türkiye de yeni bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Geç çıkmasının bir sebebi de mevcut ekonomik sistem

içerisinde bağımsız dış denetime ihtiyaç olmamasıdır. Bağımsız dış denetim ekonomide bireyselleşmeye ve birey olarak kendi çıkarlarını gözetme ihtiyacı sonucu doğmuştur. Bireyler yapacakları her türlü ekonomik faaliyet için sağlıklı ve objektif bilgiye ihtiyaç duyacaklardır.

Sonucunda bu bilgiler doğrultusunda ekonomik faaliyetlerini yönlendireceklerdir. Ancak bu bireyselleşme ve bireysel ekonomik faaliyet anlayışının olmadığı ortamlarda objektif ve sağlıklı bilgi ihtiyacı da o oranda olmayacaktır. Çünkü başkaları birey için düşünecek ve kararı verecektir. Tabii verilecek kararın doğruluğu ve faydası tartışılabilir. İşte böylesine bir gelişme sonucu ülkemizde bireysel ekonomik faaliyet imkanlarının artması bağımsız dış denetim kurumunun da gelişmesini beraberinde getirmiştir. Sonucunda da artık yerli bağımsız dış denetim kuruluşlarının sayısı artmakla birlikte uluslararası geçerliliği olan bağımsız dış denetim kuruluşlarının faaliyetlerinin ülkemizde arttığını görmekteyiz. Yalnız hemen şunu da belirtmekte fayda görmekteyim. Yukarıda sözünü ettiğim uluslararası bağımsız dış denetim kuruluşları bir ülkede faaliyette bulunmaları o ülkenin hemen istemesiyle olmamaktadır. Bu kuruluşlar kendi standartlarına uygun buldukları takdirde o ülkede faaliyette bulunmaya başlamaktadırlar.

Türkiye 'de bağımsız dış denetim kuruluşları ile ilgili hukuki düzenlemede Sermaye Piyasası Kanunu içinde yapılmıştır. Sermaye Piyasası Kanunu'nun 16. madde son fıkrasına göre ,SPK bilanço ile kar ve zarar cetvelinin ilandan önce yönetmelikte tesbit edilecek mercilerce incelenerek tasdikini isteyebilir. Aynı maddenin ilk fıkrasına göre SPK denetimindeki şirketler mali raporlarının kurul tarafından tesbit olunacak şekil ve esaslar dahilinde düzenlemek zorundadır. Böylece sermaye piyasası kanunumuz bu maddesiyle bağımsız dış denetim konusunda ilk adımı atmıştır(9) . Ayrıca sermaye piyasası kanununun verdiği yetki ile SPK çıkardığı bir tebliğ ve yönetmelik ile bazı düzenlemeler getirmiştir (Sermaye piyasasında Bağımsız Dış Denetleme Hakkında Yönetmelik R.G. 13.12.1987/ 19663).

Bu yönetmelik Bağımsız dış denetimi şöyle tanımlamaktadır(10). "Bağımsız denetleme ,ortakların ve yardımcı kuruluşların hesap ve işlemlerinin yetkili denetleme elemanları tarafında bu kuruluşlar adına , denetleme ilke, esas ve standartlarına göre incelenmesi ve bu inceleme sonuçlarına dayanılarak , düzenlenmiş mali tabloların 2499 sayılı kanun çerçevesinde gerçeği yansıtıp yansıtmadığının tesbiti ve rapora bağlanmasıdır" (md.5)

Yönetmeliğin 6. maddesine göre de denetleme sonucunda denetçiler

"olumlu", "olumsuz", "şartlı" raporlar düzenleyebilirler. Olumlu raporlar kayıtların mali rapor ve tabloların 2499 sayılı kanun çerçevesinde gerçeği yansıttığının tasdiki anlamındadır. Olumsuz rapor bunun aksini ifade eder ayrıca yatırımcı açısından da tehlike anlamında bir mesaj olarak kabul edilmesi gerekmektedir. Şartlı rapor ise , bir bütün olarak mali tabloların güvenilirliğini bozmayacak aksaklıkların var olması halinde düzenlenir. Yani yatırımcı için bazı aksaklıkların mevcut olduğu ancak bunların düzeltilebilme imkanının da söz konusu olduğu şeklinde bir mesaj içermektedir. Sonuçta kanun raporların olumlu, olumsuz, şartlı olmak üzere üç gruba ayırmıştır. Böylece bağımsız dış denetim raporlarına da bir standart getirilmiş kurumlar arasında mukayese yapılma imkanı da doğmuştur. Ayrıca şunu da belirtmekte yarar vardır; SPK eğer isterse bağımsız dış denetim kuruluşlarının raporlarını yeterli görmezse kendisi de denetme hakkına sahiptir (md.7).

Kanunda bağımsız dış denetimi yapılma sürelerine göre de üç gruba ayırmaktadır.(11) Bunlar "sürekli", "özel", "isteğe bağlı" olmak üzeredir. Sürekli denetimden kasit her yıl yapılması anlamındadır. Böylece kurumların yıllara göre ekonomik durumlarının ortaya konması sağlanacaktır. Bu duruma tabii kurumlar ise direkt kamuoyu ile ilgili olan özellikle de kamuoyunu bilgilendirmekle yükümlü olan borsada işlem gören kuruluşlardır. Özel denetleme de ise ilk defa halka açılacak olan ve bunun için izin alması gereken kurumlar için geçerlidir ayrıca devir, tasfiye gibi durumlarda da özel denetleme istenebilir. Bunun dışında kurumlar istedikleri taktirde denetleme isteyebilirler.

5- Bağımsız Dış Denetime Tabi Kuruluşlar

Kanunda belirlenen esaslara göre bağımsız dış denetime tabi olan kuruluşlar Sermaye Piyasası Kurulunun yayınladığı tebliğe göre belirtilmiştir (R.G. 18.12.1987 /19688).

Tebliğin "Sermaye Piyasasında Bağımsız Dış Denetleme Hakkında Yönetmelik " in 8.maddesinde tanımlanan sürekli denetlemeye , aşağıdaki kuruluşlar, bu niteliklerini kazandıkları tarihi izleyen hesap dönemi başından itibaren tabidirler(12).

a- Aracılık faaliyetlerine ait olmak üzere bankalar,

b- Aracı kurumlar

c- Menkul kıymet yatırım fonları

d- Menkul kıymet yatırım ortaklığı

e- Hisse senetleri İstanbul Menkul Kıymetler Borsasında işlem gören Anonim Ortaklıklar

f- Kayıtlı sermayeleri 5 Milyar TL yi aşan anonim ortaklıklar

SONUÇ

Günümüz ekonomilerinin gelişimi için gerekli en önemli ihtiyaç sermayedir. Çünkü sürekli artan ihtiyaçlar ve eldeki sınırlı kaynaklar toplumları maliyeti düşük ve sürekli kaynak gereğini ortaya çıkarmıştır. Ayrıca sürekli büyüyen bir ekonomi beraberinde de gelir dağılımı sorunu ile karşı karşıya bırakmıştır. İşte böylesine gittikçe giriftleşen ekonomik sorunlar bireyin faaliyetlerine öncelik veren bir ekonomik anlayışın bugün genel kabul görmesine neden olmuştur. Bu kabul gören ekonomik sistem piyasa sistemidir. Bu sistemin en önemli araçları da borsalardır. Ancak borsa kavramı içinde de ilk aklı gelen menkul kıymet borsalarıdır.

Birçok gelişmiş toplumun ekonomilerinin can damarını oluşturan borsa işleyişi itibariyle de bir barometre görevini görmektedir. Ekonomiler gelişip kompleks yapılar haline geldikçe izlenmeleri ve kontrol edilmelerinde zorlaşmaktadır. Bu sebeple makro dengelerin rahatlıkla izlenebildiği borsada sistemin ihtiyaçlarının da rahatlıkla görmek mümkündür. Ancak böylesine bir ekonomi hakkında geniş bilgiler edinebildiğimiz borsanın da işleyişinin sağlıklı olması gerekmektedir. Bunun için borsa kavramı içinde yer alanların belli kurallara uyması sağlıklı gelişim için büyük önem kazanmaktadır. Bu sağlamlık ise temel amacımız olan toplum refahına hizmet etmek için aracı olan borsanın kamuoyunu aydınlatma işlevini olabildiğince mükemmel yerine getirmesi ile mümkündür. Kamuoyunu aydınlatma işlevi kavram olarak iki yönden incelenebilir. Birinci anlamını kamuoyunu oluşturan, yönlendiren ve bugün çok büyük güçlere sahip olan medya (Sözlü, Görüntülü, Yazılı Basın) nın üstlendiği görevdir. İkinci yönü ise hukuki anlamda borsanın kanunlarla oluşturulmuş işleyişi ve gelişiminde kamuoyu ile olan ilişkilerinin uygulanabilirliğidir.

Medya yönünden ele alındığında olay daha soyut ve kontrolü daha zordur. Halbuki, hukuki anlamda ise borsanın kamuoyu aydınlatma işlevi yönünden belli yükümlülükleri yazılı kural haline getirilmiştir. İşte burada karşımıza bu yazılı kurallar içinde önemli bir yer tutan ve kamuoyunu ay-

dinlatma işlevinin bir parçasını oluşturan Bağımsız Dış Denetim kavramını görmekteyiz. Bu kavram bize modern ekonomilerde bireyin korunması ve sömürülmemesi için bir emniyet sübabı olarak karşımıza çıkmaktadır.

3. Dalgayı yaşadığımız ve sonucunda bu dönemin en önemli aracı olan bilginin parayla eşdeğer olduğu bir gerçektir(13). Bu sebeple bilginin dolaşımı ve doğruluğu her zamankinden daha büyük bir önem kazanmaktadır. Bireylerin doğru ve çabuk bilgiye ulaşabilmeleri kişisel kazançlarında etkilemektedir. Bağımsız dış denetim bireylerin bu kişisel kazançlarının süpekülatif olaylar karşısında yıpranmaması için bir güvencedir. Günümüz insanı artık bir ekonomi insanıdır ve tu insanın temel amacı güven ile yüksek kazançtır. Zaten bu iki olgunun gelişmesi ile birlikte sistem hareket dinamiğine kavuşmuştur. Bu dinamik ekonominin ihtiyacı olan sermayeyi elde etmesinde büyük rol oynayacaktır. Ancak kamuoyunun doğru bilgilendirilmesi ve aydınlatılması bu amaca ulaşılmasında en önemli araçtır. Bu nedenle elimizdeki aracı bağımsız dış denetim kılıfı ile korumanız toplumsal çıkarımıza olacaktır.

Son söz: Bilgi dağılımındaki bozukluk, gelir dağılımı bozukluğunun da kaynağı olacaktır.

DİPNOTLAR

- (1) Haluk Kabaalioglu, **Sermaye Piyasasında Kamuyu Aydınlatma İlkesi**, Ege Matbaası, İstanbul, 1986, s.148.
- (2) Muharrem Karşlı, **Borsa**, Beta yay., İstanbul, 1989, s.471.
- (3) Edited by Jules Bogen, **Financial Handbook**, New York, 1982, s.524.
- (4) **A.g.e.**, s.261.
- (5) Hurd Barruch, **Wall Street: Security Risk**, Baltimore, 1971, s.122.
- (6) Karşlı, **a.g.e.**, s.480.
- (7) Miles Taylor, **General Financial Knowledge**, Sixth edition, England, 1982, s.93.
- (8) Karşlı, **a.g.e.**, s.480.
- (9) Yaşar Karayalçın, **Muhasebe Hukuku**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1988, s.221.
- (10) **A.g.e.**, s.217.
- (11) Karşlı, **a.g.e.**, s.475.
- (12) Karayalçın, **a.g.e.**, s.222.
- (13) Alvin Toffler, **Yeni güçler yeni şoklar**, çev: Belkis Çorakçı, Altın kitaplar, İstanbul, 1992, s.27.